

Skatteudvalgets eksperthøring 17. marts 2022

Det er selvfølgelig samfundsundergravende og stødende for den kollektive retsfølelse, hvis borgere og virksomheder har gode muligheder for at snyde med deres skattebetaling. Derfor er det vigtigt at have en effektiv kontrol, som kan forebygge og opklare snyd.

Men mindst lige så vigtigt er det, at kontrollen udøves på en retssikkerhedsmæssig forsvarlig måde, og at kontrollen ikke udhuler borgernes grundlæggende rettigheder.

Man skal altså finde den rette balance.

Det ser efter min vurdering ikke ud til at være sket her – i hvert fald ikke som lovforslaget er formuleret.

Offentlige myndigheders systematiske indsamling og registrering af personoplysninger er i sig selv tilstrækkeligt til at aktualisere privatlivsbeskyttelsen i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og EU's Charter om individets grundlæggende rettigheder.

Derfor må det også anses for at være et indgreb i borgernes ret til privatliv, når Told- og skattestyrelsens får en endnu mere omfattende adgang til at indsamle og samkøre oplysninger uden borgernes samtykke eller nogen konkret anledning til brug for udvikling af et algoritmebaseret profileringsværktøj, som efterfølgende kan anvendes til flere forskellige myndighedsopgaver,

Retten til privatliv er dog ikke nogen absolut ret. Staten kan foretage indgreb i retten, hvis tre betingelser er opfyldt:

- 1) indgrebet skal forfølge et legitimt formål,
- 2) det skal have en klar lovhjemmel, og

3) det skal kunne anses for at være nødvendigt og proportionalt i et demokratisk samfund.

Der kan næppe være tvivl om, at formålet her er helt legitimt, og derfor er den første betingelse også opfyldt.

Men for så vidt angår den anden betingelse om klar lovhjemmel, så må der stilles alvorlige spørgsmål ved, om lovgrundlaget har en sådan kvalitet, at de enkelte indgreb kan anses for at være tilstrækkeligt afgrænsede og forudsigelige.

Det skyldes især, at oplysningstyperne er ikke nærmere definerede, og at der er ikke sat tilstrækkelig konkrete begrænsninger for oplysningernes anvendelse eller genanvendelse, herunder også mulig videregivelse til andre myndigheder.

Samtidig foregår databehandlingen uden, at borgerne er orienteret om det, fordi man på forhånd har vurderet, at det ikke er muligt at opfylde den almindelige oplysningspligt i databeskyttelsesforordningen.

Den sidste betingelse – proportionalitetskravet – indebærer bl.a., at indgrebet skal være nødvendigt for at opnå det påtænkte resultat, og at det vil udgøre det mindst mulige indgreb.

Også denne betingelse må der sættes spørgsmål ved, når der indsamles og samkøres oplysninger om stort set alle borgere og virksomheder uden deres samtykke, hvilket er egnet til at skabe en følelse hos de berørte personer af, at deres privatliv er genstand for konstant overvågning, og vi endnu ikke kender effekten og træfsikkerheden af profileringsværktøjet.

Selvom det på - det foreliggende grundlag - ikke er muligt at lave en fyldestgørende vurdering af det nye kontrolsystem, må det allerede nu anses for tvivlsomt, om det er i overensstemmelse med vores grundlæggende ret til privatliv.

Min anbefaling på nuværende tidspunkt er på lovniveau at få afgrænset de oplysningstyper, som kan indhentes og samkøres, og ligeledes at få afgrænset de efterfølgende anvendelsesmuligheder for værktøjet.

Jeg ved godt, at det delvist er sket i den bekendtgørelse, som ministeren efterfølgende har udstedt, men også her er der tale om temmelig brede

formuleringer, og det er samtidig bestemmelser, som ministeren har kompetence til selv at ændre, herunder i udvidende retning.

Efter min vurdering er der også behov for en langt højere grad af gennemsigtighed i forhold til borgerne – det gælder ikke mindst i forhold til overholdelse af de almindelige underretningsforpligtelser i databeskyttelsesforordningen.

Herudover er det selvfølgelig vigtigt at få testet det kommende værktøj meget, meget grundigt, inden det tages i anvendelse, så der kan sikres den højst mulige træfsikkerhed.

Det andet, som jeg vil sige noget om, er udmøntningen af det nye kontrolsystem.

Det er bestemt ikke sjovt at blive udpeget som en person eller virksomhed, der har scoret højt i risiko for skattesnyd, og som derfor står i en situation, hvor de skal forsvare sig mod en mistanke.

Sandsynligheden for, at dette sker unødvendigt, kan blive højere med det nye værktøj. Det gælder særligt, hvis der anvendes oplysninger, som ikke har en tilstrækkelig høj kvalitet, eller systemet på anden måde bliver for upræcist.

De historiske data, som skal anvendes til udvikling af værktøjet, kan også indeholde bias, der kan give anledning til en diskriminerende forskelsbehandling.

Jeg vil anbefale, at borgere og virksomheder skal have ret til få oplyst, hvorfor profileringsværktøjet er kommet frem til, at de er mulige skattesnydere. Det vil naturligvis forudsætte, at der også sikres gennemsigtighed i forhold til, hvordan værktøjet virker.

Jeg vil også anbefale, at der fastsættes bestemmelser om løbende kontrol af værktøjet, og at det skal evalueres grundigt efter f.eks. 1 års drift.

Noget andet, som er meget vigtigt i udmøntningen, er kravene til de medarbejdere, der skal indkalde og behandle sager om mulig skattesnyd med det nye værktøj. Forskning viser, at digital beslutningsstøtte kan have stor betydning

for vurderingen af en sag, og at det oftest er de lavest uddannede og mindst erfarne medarbejdere, som kan blive vildledt af et urigtigt resultat fra systemet.

Jeg håber derfor, at dette ikke skal være endnu en spareøvelse, men at værktøjet skal anvendes af medarbejdere, som er tilstrækkeligt kvalificerede til at opdage fejl og uhensigtsmæssigheder og sikre borgernes retssikkerhed undervejs.

Til sidst lidt om processen.

Jeg deler selvfølgelig Johan Busses betænkeligheder ved, at Folketinget ikke har haft mulighed for at få indsigt i de dataetiske overvejelser, som altid bør ledsage et lovforslag som L 73.

I bogen "Fra velfærdsstat til overvågningsstat" har jeg skrevet et bogkapitel, hvor jeg afslutningsvist fremsætter en række anbefalinger, der kan sikre en bedre parlamentarisk kontrol med den digitale udvikling.

Jeg anbefaler bl.a., at det gøres obligatorisk for alle offentlige myndigheder at anvende det reflektionsværktøj, som vi i Dataetisk Råd har udarbejdet til brug for beslutninger om samkøring af data ved brug af nye teknologier. Det er det værktøj, som Johan Busse også har omtalt.

Jeg anbefaler også, at det gøres obligatorisk for alle ministerier at redegøre for de dataetiske konsekvenser af lovforslag, som fremsættes i Folketinget.

Hvis bare disse to anbefalinger var en realitet, ville vi højst sandsynligt ikke have stået her i dag.

